

ВПЛИВ МЕДІА НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА

А. В. Дубина

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського,

tace081@ukr.net

Науковий керівник: доктор психологічних наук, доцент О. В. Костюченко

Постановка проблеми. В суспільстві, що зазнає змін, роль медіа значно посилюється, тому, що саме в такі періоди зростає потреба громадян точно та об'єктивно оцінювати суспільні явища і події. Сучасні мас-медіа, значною мірою нівелюють соціокультурне відтворення окремої особистості, орієнтуючи її на масове споживання створюваних стереотипів та упереджень, що підриває основу розвитку індивідуальності та автентичності зростаючої особистості. З огляду на проблему, питання впливу засобів масової інформації на становлення й гармонійний розвиток особистості підростаючого покоління набуває особливої гостроти і суспільної значущості.

Метою статті є теоретичний аналіз проблеми впливу медіа на формування особистості в підлітковому віці.

У статті використовується **метод** теоретичного аналізу інформації та досліджень по обраній проблематиці.

Останнім часом все частіше предметом аналізу науковців, педагогів, психологів постає питання зростання впливу ЗМІ не тільки на поведінку, а й на свідомість та психіку дітей. Для багатьох підлітків – «дітей Інтернету», які виростили на мультиках і комп'ютерних іграх відбувається підміна реально існуючої дійсності на віртуальну. Сідаючи за телевизор, комп'ютер, чи інші сучасні гаджети, людина прагне розслабитися та відпочити; психічний стан людини виражає готовність до прийому інформації та абсолютно не аналізує її. Все що в цей момент поглинає свідомість, викликає емоції й «записується» на підкірку та стає практично власною думкою. Надалі, ця інформація може підсвідомо впливати на поведінку людини, визначаючи її негативні вчинки, особливо у підлітків, психіка яких є емоційно-вразливою, нестійкою, досвід

реального соціального життя обмежений, а вольові якості недостатньо розвинені.

Сучасний підліток живе у складному за своїм контекстом та тенденціями світі. Напружена, нестійка соціальна, економічна, екологічна, ідеологічна та політична ситуація, що склалася в даний час в суспільстві, обумовлює зростання різних відхилень в особистісному розвитку та поведінці як дітей, так і дорослих, які їх виховують [1]. Особливо, в умовах інформаційної війни, сприймаючи лише негативну і агресивну медіа-картинку, підліток знаходиться в небезпеці від несвідомого впливу на його поведінку.

Оскільки, ситуація, яка панує в нашій країні є досить тяжкою та постійно відображується у всіх засобах масової інформації – це має суттєвий вплив як на дорослу, повністю сформовану особистість, так і на особистість, яка лише формується, призводить до накопичення психологічної напруги та формування схильності до асоціальної поведінки як до одного з можливих способів позбавлення від стану фрустрації, напруги та агресії [2]. Тому, важливо вчити підлітків адекватно переживати стресові ситуації, розвивати самоконтроль, знаходити соціально прийнятні способи зменшення агресивності, наприклад, спрямовувати підліткову енергію в спортивне русло. У стримуванні агресії важливу роль відіграє розвиток психологічних процесів емпатії, ідентифікація та децентрація, що лежать в основі здатності до розуміння інших людей і до співпереживання та співчуття їм, що сприяє формуванню уявлення про іншу людину як унікальну та неповторну цінність.

В останні роки з'явилися праці українських дослідників, присвячених аналізу різних аспектів функціонування ЗМІ в суспільстві, проте проблема впливу засобів масової інформації на психічні стани дітей підліткового віку та їх особистісний розвиток залишається недостатньо дослідженою.

Засоби масової інформації, особливо медійні, за впливом на підлітків мають два аспекти: позитивний та негативний. Позитивний аспект полягає в тому, що підліток отримує нову інформацію, розширює свій світогляд, може знайти відповідь на будь-яке питання, що його хвилює або цікавить, набуває

нових знань та вмінь. Багато підлітків, використовують всесвітню мережу не тільки для навчання чи пошуку необхідної інформації, а і як засіб проведення вільного часу. Інтернет – простий і привабливий спосіб відходу від складної, повної різноманітних проблем та негараздів реальності. У віртуальному просторі виникає психологічне поле з абсолютною відкритістю, необмеженими можливостями, де можна робити все, що недоступне в реальному світі. Але з нього важко повертатися до реального життя, спілкування та навчання. Це призводить до конфлікту, виникнення невротичних порушень і змін в особистості. У першу чергу це стосується тих, кого вчені називають Інтернет-залежними [3, с. 64–95].

Також підлітки дуже багато часу проводять за переглядом фільмів, починаючи від дитячих мультфільмів, закінчуючи фільмами жаху та еротикою. Дивлячись будь-який фільм підліток, окрім отримання нової інформації, переживає певні емоції, які викликає цей фільм. Якщо це фільм жаху, то підліток може відчувати страх, тривогу, при цьому, певні образи закрадаються в підсвідоме. Свідомість такого підлітка не може фільтрувати та реагувати адекватно на побачене, оскільки така особистість лише формується, вона не здатна до критичного аналізу інформації яку сприймає, в неї не розвинений достатній рівень рефлексії. Вся інформація, яку отримує підліток від засобів масової інформації з однієї сторони – розширюють та збільшують обсяг його знань, з іншої – викликають почуття та емоції такі як: тривога, страх, невпевненість в майбутньому та в собі, розчарування, сум, що відображаються на його психічному стані [4, с. 60–65].

Отже, негативний аспект впливу засобів масової інформації полягає в підміні реального світу віртуальним, сприяє появі та розвитку тривожності, агресивності, страхів.

Для того щоб уникнути негативного впливу засобів масової інформації на свідомість людини, зокрема психічні стани підлітків та розвиток їх особистості, необхідно постійно тренувати критичне сприйняття будь-якої інформації, яка потрапляє в їх інформаційне поле. Критичне сприйняття формується та

походить від критичного мислення людини. Д. Халперн вважає, що людині, яка критично мислить, властиві здатність до планування, гнучкість мислення, наполегливість, готовність виправляти помилки, осмислення власного мисленнєвого процесу, здатність до компромісу. У психолого-педагогічній літературі критичність розглядається як усвідомлений контроль за ходом інтелектуальної діяльності, у процесі якої відбувається оцінювання роботи, думок, вироблених гіпотез, шляхів їх доведення тощо [5, с. 12–32].

Сформовані навички критичного мислення забезпечують прийняття найбільш оптимальних рішень у будь-якій діяльності, відкритість новим ідеям та знанням. Критичне мислення – це мислення вищого порядку, яке спирається на широку поінформованість, усвідомлене сприйняття власної інтелектуальної діяльності та діяльності інших, що сприяє розвитку такої особистісної риси, як креативність, і формує творче мислення, а отже, творчу та всебічно розвинену особистість.

До основних характеристик критичного мислення відносять: самостійність та індивідуальність; інформація є відправним, а не кінцевим пунктом критичного мислення; критичне мислення завжди починається з постановки та усвідомлення проблеми; критичне мислення прагне до переконливої аргументації; воно є передусім мисленням соціальним.

Для того щоб почати ефективно практикувати критичне мислення, підлітки повинні: розвивати впевненість у собі і розуміння цінностей власних думок та ідей; брати активну участь у навчальному процесі; ставитися з повагою до різноманітних думок; бути готовими сприймати і відкидати різноманітні судження. Саме завдяки критичному мисленню традиційний процес пізнання стає неповторним і свідомим, безперервним та продуктивним.

Всі ці характеристики критичного мислення можна втілювати у різних видах учбової та позаучбової діяльності підлітків, зокрема й при сприйнятті та аналізі різноманітної інформації, яку підлітки черпають у ЗМІ, передусім в Інтернеті.

В епоху глобалізації та інформатизації створюється складне інформаційне суспільство, яке базується на найсучасніших технологіях, що швидко розвиваються. Тому, провідну роль в такому суспільстві має відігравати освіта не лише з точки зору надання знань, інформації, а, передусім, з точки зору навчання підлітків свідомо сприймати та аналізувати різні види та засоби подання інформації, її критичного переосмислення відносно власних потреб, інтересів, цінностей та їх співвіднесення з цінностями певних груп і суспільства загалом. Батькам підростаючого покоління потрібно нормувати час перебування дитини в віртуальному просторі, приділяти підліткам увагу та не уникати відповідей, на хвилюючі питання своїх дітей. Виховання має спрямовуватись на всебічно розвинену та гармонійну особистість, яка здатна до рефлексії та емпатії.

Література

1. Фурманов І. А. *Психологія дітей з порушенням поведінки*: посібник для психологів і педагогів. М. : Гуманітар. Центр ВЛАДОС, 2004. 351 с.
2. Гуткина Н. И. *Агрессия в школьном возрасте. Пути преодоления и предупреждения*: монографія. М. : 2004. 350 с.
3. Войскунский А. Е. Феномен зависимости от Интернета. *Гуманитарные исследования в Интернете*. М. : Можайск-Терра, 2000. С. 64–95.
4. Вереніч Н. М. Особливості тривожності сучасних підлітків. *Підліток: як йому допомогти*, К. : 2004. С. 60–65.
5. Андрійчук І. П. Корекційно-розвивальна програма спілкування для підлітків. *Психолог : Всеукраїнська газета для вчителів*. К. : Шкільний світ, 2007. № 25–27. С. 12–32.